

DANI ARHITEKATA 5.0 // ZAKLJUČCI

Dani arhitekata 5.0 koji su se tijekom 2021. godine održali virtualnim putem iz ORIS Kuće arhitekture i Društva arhitekata Zagreb / DAZ, u pet tematskih cjelina, odnosno u devet sesija, pokušali su dotaknuti niz tema aktualnih i bitnih za našu arhitektonsku struku, a koje do sada nismo tako podrobno analizirali. U formatima koji su omogućili dublji uvid u pojedine teme predstavljeni su dobri i loši primjeri iz prakse te se u panel raspravama otvorila platforma za dalji rad i djelovanje.

Organizacijski su svi tematski blokovi bili obrađeni od strane pet odbora Hrvatske komore arhitekata i čine presjek onoga čime se ti odbori, a time i HKA, bave.

Naočigled različite teme se komplementarno nadopunjuju i potiču članove da jasnim određivanjem ciljeva svoga tematskog bloka pomognu drugima u daljem radu.

Svjesni da smo tek načeli neke teme, želja nam je ukazati na kompleksnost i slojevitost djelovanja u prostoru, koji se tek dijalogom i stručnom, ali i ljudskom otvorenosti unutar arhitektonске zajednice može dovesti do stupnja da se zajednički nastupa prema političkoj volji lokalne i državne vlasti, ali i prema široj javnosti. Tek edukativnim djelovanjem, ukazivanjem na prednosti stručnih i transparentnih zahvata u prostoru možemo osigurati toliko željenu izvrsnost arhitekture i izgrađenog prostora, i time doprinijeti i gospodarskom oporavku.

Arhitektonska struka je kroz ove Dane arhitekata 5.0 pokazala da ima potrebno znanje, iskustvo i kapacitet za rješavanje nagomilanih problema u prostoru Republike Hrvatske. Naše zaključke usmjeravamo prema donositeljima odluka u zakonodavstvu, ali i prema lokalnim zajednicama, investitorima i građanima, odnosno širokoj javnosti. Hrvatski arhitekti svojim radom, djelovanjem na međunarodnom planu i realizacijama u prostoru dokazuju da su uz bok drugim, razvijenijim zemljama. Želja nam je da stvorimo takav okvir našeg djelovanja kako bismo ostvarili svoj potpuni kreativni i stručni potencijal na tlu Hrvatske i doprinijeli kulturi građenja, očuvanju i unapređenju vrsnoće izgrađenog prostora.

S tom željom predstavljamo zaključke pojedinih tematskih cjelina.

Dani 5.1 / JAVNI ARHITEKTONSKI NATJEČAJI u organizaciji Područnog odbora Zagreb HKA-a

Arhitektonsko-urbanistički natječaji su od velike važnosti za izgradnju prostora jer nude transparentan postupak odabira najboljeg projektnog rješenja, što je u konačnici za prostor najveći dobitak. Stoga javnost treba senzibilizirati i osvještavati važnost provedbe istih. Bitno je također da javnost sudjeluje u organizaciji i provedbi natječaja sukladno namjeni i veličini investicije.

Ubuduće treba više pažnje i energije usmjeriti na definiciju uvjeta natječaja, na obveze i prava raspisivača, provoditelja, ocjenjivačkih sudova i prvonagrađenih autora, čiji statusi trebaju biti usklađeni s ugovornim i autorskim pravima.

Hrvatska komora arhitekata sustavu natječaja treba dati povećanu podršku održavanjem seminara, izdavaštvom, edukacijom, pravnom i investicijskom podrškom, praćenjem natječaja kroz ankete i statistike te promidžbom dvostupanjskih natječaja. HKA manjim sredinama treba ponuditi stručnu podršku kod raspisivanja natječaja, kako bi i one mogle shvatiti dugoročne benefite provedbe takvih postupaka.

Razvijanjem javno-privatnih partnerstava mogao bi se razviti novi model arhitektonsko-urbanističkih natječaja, koji ide u obostranu korist.

Unutar javne nabave potrebno je problematizirati praksu autorskih prava, koja često nestanu na razini idejnog rješenja, što svakako nije dobro za sveukupni izgrađeni prostor. U tom smislu potrebno je također definirati razinu javne investicije koja ima obavezu provođenja arhitektonskog natječaja.

Kao konkretne mjere koje HKA treba poduzeti, predlažemo poboljšanje obavezne prateće dokumentacije uz svaki natječaj, koji se provodi kroz sustav HKA-a, dopunu Pravilnika o natječajima kroz tumačenja te provedbu praćenja natječaja od početka do realizacije projekta.

Dani 5.2 / PROSTOR I GRADNJA – VRIJEME ZA NOVI ZAKONODAVNI OKVIR u organizaciji Odbora za zakonodavstvo HKA-a

Sustav prostornog uređenja i gradnje u Republici Hrvatskoj ne funkcionira i potrebno ga je korjenito mijenjati. Postojeći zakonodavni okvir nije savladao izazove društvene i ekonomske tranzicije, nije doveo do uspostave reda i kvalitete izgrađenog prostora te ne odgovara suvremenim potrebama hrvatskog društva. Problema je mnogo i za njihovo rješenje nam je potreban široki stručni, društveni i politički konsenzus te suradnja među svim dionicima, uključujući i javnost.

Arhitektonska je struka izvršila analizu postojećeg zakonodavnog okvira koji definira sustav prostornog uređenja i gradnje te izradila niz kvalitetnih prijedloga za njihovu sustavnu izmjenu koji trebaju rezultirati zakonodavnim okvirom usklađenim s drugim područjima, oslobođenim nepotrebnih i usporavajućih procedura i fokusiranim na održivi razvoj, vrsnoću gradnje i dugoročnu kvalitetu hrvatskog prostora. Nastavak rada uključuje formiranje tematskih radnih skupina u koje se planira uključiti zainteresirane stručnjake iz različitih područja te harmoniziranje šireg zakonodavnog okvira sa zakonima iz područja prostornog uređenja, prostornog planiranja, gradnje i profesionalnog djelovanja arhitekata.

Arhitektonska struka svojim odgovornim radom i kontinuiranim djelovanjem treba doprinijeti ostvarenju aktivnije uloge u procesima donošenja odluka o prostoru. Bez uređenog zakonodavnog okvira i utjecaja struke na procese prostornog uređenja i gradnje, kvalitetan urbanizam i arhitektura postaju iznimke, a ne pravila. Nužno je da sustav prostornog uređenja i gradnje postane učinkovitiji i fleksibilniji za različite scenarije te kvalitetniji u smislu primjene suvremenih znanstvenih i stručnih rješenja, uz korištenje dokazanih mjera poticanja vrsnoće izgrađenog prostora.

Dani 5.3 / RESTART – POVRATAK ISHODIŠTIMA ZA NOVI POČETAK u organizaciji Odbora krajobraznih arhitekata HKA-a

Istaknuti pojedinci iz političkih, znanstvenih i stručnih krugova, koji se bave prostornim politikama, edukacijom, urbanizmom prepoznali su potencijal za promjenu razmišljanja i odnosa prema prostoru, koji je ustoličen i u politikama i programima Europske unije, koja svoju budućnost planira na temeljima zelenog gospodarstva i održivog razvoja, a za što su neophodna održiva i „zeleni“ prostorna rješenja. Krajobrazni arhitekti u tome mogu dati značajnu podršku budući se bave odnosima prirodnih i kulturnih ekosustava, kao što su smanjenje i ublažavanje promjena vezanih uz klimu i stabilnost ekosustava, društveno-ekonomska poboljšanja, zdravlje i stvaranju mjesta koja uključuju društvenu i ekonomsku dobrobit. Na dobrim primjerima iz prakse pokazuje se da interdisciplinarni pristup i suradnja struka imaju veliki potencijal za stvaranje dodanih vrijednosti u prostoru te dobrobiti za društvo i okoliš. Utvrđuje se evidentna kriza prostornog planiranja, ali isto tako se treba naglasiti kako je potrebno prihvatiti postojeći sustav strateškog razvojnog planiranja te ponuditi rješenja koja stvaraju povoljne okvire za razvoj zelenih projekata, a koja su temeljena na analizama klimatske otpornosti i doprinosu borbi protiv klimatskih promjena. To je moguće kroz izradu stručnih podloga s temom prilagodbe klimatskim promjenama i razvoja zelene infrastrukture, a koje će poslužiti za potrebe izmjena ili donošenja novih prostornih planova i generalno za planiranje strateških „zelenih“ projekata. Postojeća legislativa ipak pruža dovoljno širok okvir unutar kojeg je moguće primijeniti interdisciplinarni pristup. Jačanje suradnje među strukama vidi se i kao prilika za razvoj svih uključenih struka. Krajobrazni input je bitan za prepoznavanje pojedinih pritisaka stoga je potreban diferencirani pristup s obzirom na prioritete. Također, potreban je i radionički pristup pri izradi i donošenju pojedinih strateških i planskih dokumenata jer se praksa javnog savjetovanja ne pokazuje adekvatnim alatom za optimalan proces uključivanja relevantnih dionika.

Dani 5.4 / PROSTORNA AGENDA: KVALITETA PROSTORNOG PLANIRANJA u organizaciji Odbora za urbanizam HKA-a

Analizom stanja prostornih planova u Hrvatskoj utvrđeno je kako su planovi svih razina zastarjeli i kako je potrebno pristupiti izradi planova nove generacije. Unatoč općem nepovoljnom kontekstu za planersku struku (što osobito uključuje nezadovoljavajući zakonski okvir), u izlaganjima su predstavljeni prostorni planovi u kojima su ostvareni iskoraci u metodologiji izrade i planerskom pristupu. Bilo je to polazište za raspravu o mogućnostima bolje valorizacije planerskog rada unutar stručnih organizacija te poboljšanju vidljivosti pozitivnih praksi u prostornom planiranju.

Kroz diskusije se tragalo za mogućnostima poboljšanja kvalitete prostornih planova koju je moguće ostvariti oslanjanjem na kapacitete planerske i drugih srodnih struka. Sudionici su naglasili važnost interdisciplinarnog pristupa u prostornom planiranju i složili se kako u tom području postoji prostor za napredak.

Da bi dokumenti koji direktno utječu na kvalitetu gradova i mjesta odnosno izgrađenog okoliša bili što kvalitetniji, potrebno je unaprijediti i mogućnosti aktivnog sudjelovanja javnosti, osobito u ranim fazama izrade planova kada se definiraju osnovna polazišta.

Kao jedna od mogućnosti unaprjeđenja kvalitete planova istaknuta je potreba razvijanja stručnih standarda (smjernica za planiranje), uz sudjelovanje šire stručne i znanstvene zajednice.

Dani 5.5 / STRUKOVNI STANDARDI I DIGITALNA TRANSFORMACIJA DIGITALNIH USLUGA u organizaciji Odbora za standardizaciju usluga i BIM HKA-a

Cilj aktivnosti je naglašavanje potrebe podizanja kvalitete projektantske usluge, čime je moguće zaštititi i opravdati vrijednost usluge. To zahtjeva široku platformu poboljšanja komunikacije po pitanjima stvaranja kvalitetnih standarda usluga i standarda opreme projekata između komora inženjera u graditeljstvu.

Za podizanje kvalitete nužna je revizija standarda usluga i izrada standarda opreme projekata, u skladu s Pravilnikom o standardu usluga i zakonima, a neophodno je raditi na povezivanju strukovnih komora i zajedničkom nastupu po pitanju standarda.

U pogledu komunikacije potrebno je oformiti timove unutar svih komora inženjera u graditeljstvu s ciljem međusobne suradnje i informiranja, te formiranja jednog interdisciplinarnog tima koji bi se bavio temama standardizacije i razmjenom međusobnih iskustava.

Digitalna transformacija usluga je neizbježna, jer veliki broj članova HKA-a već aktivno koristi suvremene digitalne tehnologije i alate, no ne i puni potencijal interdisciplinarnog pristupa kojeg takve tehnologije i alati pružaju. Primjena BIM-a u izvođenju građevina je vrlo mala. Stoga je neophodno postepeno uvođenje BIM standarda na nacionalnom nivou, sukladno razini zrelosti tržišta.

Nužno je senzibilizirati struku i širu javnost o ulogama standarda u projektiranju. HKA i druge komore se trebaju postaviti kao platforma za dijeljenje znanja putem promocije dobrih praksi i formiranja edukacijskih programa u ciklusu cjeloživotnog obrazovanja po principu članovi – članovima. Pri tome, fokus je potrebno staviti na edukaciju mladih kolega pripravnika. Sve komore trebaju dati doprinos u obliku redovite edukacije članova i organiziranja zajedničkih interdisciplinarnih konferencija.